

R. Nagy József a „Volt egyszer... a perecesi bányatelep” c. kiállításon elmondott beszéde 2010. IX. 4.

Gyarmat, kolónia, telep. Mind olyan szavak, amelyeket a Perecesre és a Pereceshez hasonló településekre használunk. Rögtön értékítéletet is alkotva ezzel, kinyilvánítva, hogy a természetese úton létrejött falvakhoz, városokhoz képest ez valami idegen, mesterséges képződmény. Aki soha nem látogatott el ilyen telepekre, sem múltjukat, sem jelenüket nem ismeri, holtáig megmaradhat ebben a hitében. A telepeken, a kolóniákban „**más**” nép lakik. Másfajta emberek élnek a vöröstéglás házakban, akik számára a munka, s az azt biztosító munkahely a legelső. Ahogyan a költő is mondja:

Moshatja vér is - ilyenek vagyunk.
Uj nép, másfajta raj.
Másként ejtjük a szót, fejünkön
másként tapad a haj.
Nem isten, nem is az ész, hanem
a szén, vas és olaj,
a való anyag teremtett minket
e szörnyű társadalom
öntőformáiba lötytyintve
forrón és szilajon,
hogy helyt álljunk az emberiségért
az örök talajon.

Aki ebben a hitben él, azok számára a telepen élők nem alkothatnak igazi közösséget. Innen-onnan jött, különféle kultúrájú és nemzetiségű emberek halmaza csak káoszt hozhat létre. Mondják.

Akik azonban veszik a fáradságot arra, hogy látogatást tegyen egy telepre, alapjaiban mást találnak. A Perecesre érkező a múlt olyan nyomait fedezheti fel, ami egy virágzó, jól szervezett, munka és rendközpontú közösséget sejtet. Kicsit nehéz ugyan, de nagyon is érdemes visszatekinteni. Pláne egy olyan korból, ahol a kemény munka, a szakértelem és a rend nem szerepel a legkívánatosabb fogalmak között.

Ehhez a visszarévedéshez, s ezen keresztül a ma alaposabb megértéséhez nagy segítséget nyújthat ezen kiállítás anyaga.

Tudjuk, hogy a fényképek, akár a családi fényképek, akár a képeslapok képei, akár a riportfotográfiák, **ezek** a képek, az elmúlt pillanat bizonyosságát, beteljesedését jelzik, azt, ami már nincs többé. Magunk elé vetítjük a „volt”-ot, azt a múltat, ami mindeközben elválaszthatatlan a jelentől. Hiszen tudjuk, hogy a múlt ilyes képi emlékei szigorúan a jelenre, a mára utalnak.

Tudjuk, a történelem, a múlt nem kizárólag nagy események, nagy emberek merevvé vált felsorolásaiból áll. Sokkal inkább egyéni sorsokból, családi történetekből, egy dombok közé szorult telep történetéből, s például abból is, hogy mi történik a szemtanú fotográfusok, a történetmesélők történelemmé és nosztalgiává nemesülő iparos-bányász értékeivel.

Ezek a fényképek kizárólagosan az elbeszél, írott élettörténetek, a közös rokoni értelmezésháló összefüggéseiben írhatók le, állíthatók össze: összességében érthetők meg. A fénykép és az elbeszél múlt elválaszthatatlanok. Tudni azt, mit jelent az egymásra utaltság a földalatti munkánál, vagy utazni az alagúton, mit jelent egy teltházás színpadi este, mit jelent fúvószenekarban játszani, akár zenés ébresztőt, akár gyászindulót, s mit jelent a kívülállók számára jelentéktelen leszakadt kapufa a Fradi elleni mérkőzésen. Csakis így, ezekkel a személyes, szubjektív elemektől sem mentes magyarázatokkal érthető meg egy-egy fotográfia, egy-egy történet, a perecesi lélek...

Szerencsénkre ezek a szubjektív elemek rendelkezésünkre állnak. Gyorsan hozzá kell tennem: még rendelkezésünkre állnak. Még közöttünk vannak azok, akik megélték Perces aranykorát.

Ennek ismeretében már hinni kezdjük, hogy nem állt meg zárványszerűen az idő ezeken a képeken, nincs szükség időutazásra, hiszen birtokoljuk a múlt megértésének titkát. Élővé így válik a történelem.

Igazi krónika tehát ez, a ma embere által újjáalakítottan, a múltból ránhagyott, a történelem által ráakódott, hol súlyos és sötét, hol könnyeden pasztell foszlányokkal kiegészítve. Hol sötét munkaképekkel, hol képeslapokkal. A képeslap ugyanis a fotográfusi sűrítés csúcsa, amikor közérthető nyelven a tipikust, a reprezentációra méltót, a másoknak, az idegeneknek megmutatni valót ábrázolja. A szép épületekkel s az árnyalataiban is megfelelő, barokkos felhőkkel együtt.

A kiállítás képei több ősi metaforát is alkalmaznak magára a közösségre, Percesre. Napjainkra vonatkoztatva is üzennek nekünk. Az egyik szerint az emberi kötelékek a közösen megtermelt szellemi és anyagi javakban gyökereznek, a másik szerint az emberek csoportja egy lelki közösség, amely a morális értékeken alapszik, a harmadik szerint ez egy érzelmi bilincs, amely az ösztönökből és szenvedélyekből ered, s amely az összetartozásról tanúskodik. Nehéz szabadulni ettől a bilincstől.

Egy idős perecesi kiköltöző vallotta így: *„Menekültem innen, a proli nincstelenségből, most meg ha csak tehetem, visszatérek. Ha máshogy nem is, elbuszozom a fordulóig, meg vissza. Csak hogy kibámulhassak az ablakon. Hiányzik Perces, mint piásnak a bor...”*

Ma már nincs időnk hosszasan képeket nézni, futva szemlélődünk. Azt látjuk, amit látni akarunk, és úgy látjuk, ahogy látni akarjuk. A modern társadalmakban megtapasztalható környezet hemzseg azoktól a dolgoktól, amelyeket csak nézni kell. Kezdve a közlekedési tábláktól, a gigantplakátokon keresztül a televízióig.

Kérem Önöket, lassítsanak egy kicsit. Nézzék ráérősen, szemléljék részletekbe menően ezeket a képeket, hogy ide tudják idézni az egyszer volt perecesi bányatelepet.

A kiállítást ezennel megnyitom.

Köszönöm figyelmüket,

jó szerencsét!